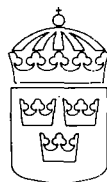

Jordbruksutskottets betänkande

1985/86:2

om ändring i rennäringslagen (1971:437)
(prop. 1984/85:226)

JoU
1985/86:2

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens i proposition 1984/85:226 framlagda förslag till ändring i rennäringslagen (1971:437) i fråga om koncessionsrenskötsel samt fyra motioner som väckts med anledning av propositionen.

Utskottet tillstyrker de förordade lagändringarna, som bl. a. syftar till att stärka koncessionshavarnas ekonomiska ställning och deras ställning i övrigt i förhållande till ägare av skötesrenar. Rätten att inneha skötesrenar begränsas av regionalpolitiska skäl. Motionerna avstyrks, bl. a. med hänvisning till samerättsutredningens arbete.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1986.

Till betänkandet är fogade fyra särskilda yttranden.

Propositionen

Hemställan

I proposition 1984/85:226 har regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen att anta det av lagrådet granskade lagförslaget med vidtagna ändringar.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Koncessionsrenskötsel är en särskild form av renskötsel som bedrivs i Kalix och Torne älvdalar. Koncession kan meddelas den som är renskötselberättigad (koncessionshavare). Ägare eller brukare av jordbruksfastighet kan få inneha renar (skötesrenar) som vårdas av koncessionshavaren.

I propositionen läggs fram förslag till ändringar i rennäringslagen (1971:437). Ändringarna syftar bl. a. till att stärka koncessionshavarnas ekonomiska ställning och deras ställning i övrigt i förhållande till ägare av skötesrenar. Rätten att inneha skötesrenar begränsas av regionalpolitiska skäl.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1986.

Lagförslaget är av följande lydelse:

Lag om ändring i rennäringslagen (1971:437)

Härigenom föreskrivs att 85, 86 och 88 §§ rennäringslagen (1971:437) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

85 §

Den som är renskötselberättigad kan få tillstånd (koncession) att driva renskötsel i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inom område där renskötsel av ålder förekommer under hela året. Koncession kan innefatta rätt att mottaga skötesrenar från ägare eller brukare av jordbruksfastighet inom koncessionsområdet.

Den som är renskötselberättigad kan få tillstånd (koncession) att driva renskötsel i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inom område där renskötsel av ålder förekommer under hela året. Koncession innefattar rätt för koncessionshavaren att driva renskötseln även med skötesrenar som tillhör.

1. den som äger eller brukar jordbruksfastighet, vilken helt eller delvis är belägen inom koncessionsområdet, om han är bosatt på fastigheten eller inom området,

2. den som tidigare har haft koncession inom området, om han är bosatt där och inte har övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete,

3. efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare eller till sådan under 2 angiven förutvarande koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, om den efterlevande är bosatt inom koncessionsområdet.

Koncession får lämnas endast om fortsatt renskötsel inom området är till gagn för ortsbefolkningen och endast om den som söker koncession kan antagas komma att driva renskötseln på ett ändamålsenligt sätt.

Koncession får lämnas endast om fortsatt renskötsel inom området är till övervägande nytta för orten och endast om den som söker koncession kan antagas komma att driva renskötseln på ett ändamålsenligt sätt.

Koncession meddelas för viss tid, högst 10 år.

86 §

För renskötseln inom koncessionsområde skall finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavaren, dennes make och hemmavarande barn, renskötselberättigad som biträder konces-

För renskötseln inom koncessionsområde skall finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavare, dennes make och hemmavarande barn, renskötselberättigad som biträder konces-

sionshavaren i renskötseln och ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel.

Skötesrenägare anses därvid som renskötande medlem. Koncessionshavaren leder under styrelsens inseeende renskötseln inom byn.

sionshavare i renskötseln och som inte har annat huvudsakligt förvärvsarbete samt ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel med följande avvikelser:

1. Ägare av skötesrenar anses som renskötande medlem.

2. Renskötande medlem har i frågor som avses i 59 § 2 en röst för varje påbörjat tjugotal renar som enligt gällande renlängd innehas av honom.

3. Koncessionshavaren eller, om det finns flera, minst en av dem skall vara ledamot av styrelsen. Koncessionshavare leder renskötseln inom byn och anställer den arbetskraft som kan behövas för renskötseln.

88 §

I beslut varigenom koncession beviljas skall anges

1. koncessionsområdet,
2. flyttningvägs sträckning,
3. det högsta antal renar som får hållas inom koncessionsområdet,

4. om och till vilket antal koncessionshavaren får mottaga skötesrenar,

5. i vad mån koncessionshavaren har rätt att anlägga stängsel, uppföra byggnader och taga virke inom koncessionsområdet,

6. de villkor i övrigt under vilka renskötseln får bedrivas.

I beslut varigenom koncession beviljas skall anges

1. koncessionsområdet,
2. flyttningvägs sträckning,
3. det högsta antal renar som varje koncessionshavare får hålla inom området och det högsta antal skötesrenar som han får ta emot,

4. i vad mån koncessionshavare har rätt att anlägga stängsel, uppföra byggnader och taga virke inom koncessionsområdet,

5. de villkor i övrigt under vilka renskötseln får bedrivas.

För samma hushåll får hos koncessionshavare finnas högst trettio skötesrenar i vinterhjörd.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

2. En ägare av skötesrenar som vid lagens ikraftträdande äger eller brukar jordbruksfastighet inom ett koncessionsområde men som inte är bosatt på fastigheten eller inom området får utan hinder av bestämmelsen i 85 § första stycket 1 ha skötesrenar i koncessionshavarens vård intill den

tidpunkt som lantbruksnämnden bestämmer. Motsvarande gäller när ägare av skötesrenar vid lagens ikraftträdande har fler skötesrenar i koncessionshavares vård än som anges i 88 § andra stycket.

JoU 1985/86:2

3. Lantbruksnämnden får medge renskötselberättigad, som vid lagens ikraftträdande vid sidan av annat huvudsakligt förvärvsarbete biträder koncessionshavare i renskötseln, rätt att såsom medlem i samebyn under en övergångstid ha kvar renar i byn.

Motionsyrkanden

1985/86:38 av Martin Olsson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att utvecklingen inom koncessionsrenskötseln noga följs.

1985/86:39 av Britta Bjelle (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att 85 § rennäringslagen (1971:437), sista stycket, får följande lydelse: "Koncession meddelas för viss tid, högst 5 år."

1985/86:40 av Hans Dau och Ingrid Hemmingsson (båda m) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att koncessionsrenskötseln på sikt skall avvecklas.

1985/86:41 av Paul Lestander vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen sägs om behovet av att klargöra koncessionsinnehavarnas partsförhållanden,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till förändrade rösträtsregler i syfte att garantera koncessionsinnehavarna ett avgörande inflytande över renskötseln i resp. byar,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen sägs om koncessionsinnehavarnas familjers ställning.

Uppvaktningsm. m.

Vid en uppvaktningsinför utskottet har Svenska samernas riksförbund (SSR) tillsammans med representanter för Torne lappmarks sameförening och Muonio sameby hävdade att de näringsekonomiska förhållandena i dag har ändrats så väsentligt att grunden för koncessionsrenskötseln har försvunnit. Koncessionsrenskötseln står dessutom enligt förbundets mening i strid med grundläggande samiska krav och intressen såväl principiellt-rättsligt som näringsmässigt.

Förbundet hemställer att riksdagen vid sin behandling av propositionen jämte motioner tar fasta på vad som här anförts och uttalar att koncessionsrenskötseln skall avvecklas.

Vidare har hovrättsassessor Bjarne Örnstedt, jordbruksdepartementet, lämnat viss kompletterande information rörande koncessionsrenskötseln.

Inledning

Koncessionsrenskötsel är en särskild form av renskötsel som bedrivs inom vissa områden nedanför lappmarksgränsen i Kalix och Torne älvdalar. Den regleras genom bestämmelser i 85–89 §§ rennäringslagen (1971:437). Koncessionsrenskötseln skiljer sig i väsentliga avseenden från den vanliga formen av renskötsel som bedrivs i andra delar av Norrland. En skillnad är att koncessionsrenskötsel får bedrivas inom de angivna områdena nedanför lappmarksgränsen under hela året medan den vanliga renskötseln av hänsyn till jordbruket får bedrivas nedanför denna gräns endast vintertid. En annan skillnad är att markägarna (skötesrenägarna) har en starkare ställning i koncessionsbyarna än i vanliga samebyar. Utmärkande för koncessionsrenskötseln är också att det krävs särskilt tillstånd (koncession) av lantbruksnämnden för att få bedriva renskötsel. Koncessionerna är tidsbegränsade och omprövas efter viss tid, högst 10 år. Koncession får lämnas endast om fortsatt renskötsel inom ett område är till gagn för ortsbefolkningen.

För renskötseln inom koncessionsområdena finns nio samebyar som utnyttjar ett område om ca 14 100 km². Inom områdena finns för närvarande drygt 16 000 renar. Av dessa ägs omkring 4 500 av 24 koncessionshavare, som skall vara samer. I detta antal ingår de renar som ägs av koncessionshavares make och hemmavarande barn samt renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln. Återstoden, de s. k. skötesrenarna, vars skötsel mot ersättning has om hand av koncessionshavarna, tillhör ägare eller brukare av jordbruksfastigheter inom koncessionsområdena.

Medlem i en koncessionssameby är koncessionshavaren, dennes make och hemmavarande barn, renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln och ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet. Koncessionshavaren leder under inseeende av samebyns styrelse renskötseln inom byn.

Frågan om koncession prövas av lantbruksnämnden i Norrbottens län som fastställer de villkor under vilka renskötseln får bedrivas.

Reglerna om koncessionsrenskötsel infördes första gången i 1928 års renbeteslag. Därmed löstes en gammal stridsfråga. Tidigare hade renskötsel i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inte varit tillåten under sommartid. Trots förbudet hölls emellertid renar sedvanemässigt under hela året i vissa socknar nedanför lappmarksgränsen. Sedan försök att avskaffa denna renskötsel misslyckats valde statsmakterna att i 1928 års renbeteslag anvisa lagliga former för denna renskötsel. Renskötseln legaliserades härigenom i huvudsak till förmån för den bofasta befolkningen för vilken renen var oumbärlig dels som dragdjur när djup snö omöjliggjorde körning med häst, dels som tillskott till den enskilda hushållningen. För de renskötande samerna medförde det en avsevärd merinkomst att få sköta de bofastas renar.

Förutsättningarna för koncessionsrenskötseln har med tiden ändrats. Den bofasta befolkningen har inte längre behov av att hålla renen som

dragdjur. Inte heller är behovet av renen som tillskott till den enskilda hushållningen lika framträdande. Från samisk sida har anförts att koncessionshavarnas ställning numera är mycket svag i förhållande till skötesrenägarnas. Antalet tvister mellan koncessionshavare och skötesrenägare har ökat sedan rennäringslagen trädde i kraft den 1 juli 1971. Det finns enligt samernas företrädare ingen anledning att fortsätta en koncessionsrenskötsel som inte gagnar samiska intressen. De anser därför att markerna bör få användas av angränsande vanliga samebyar för vinterbete. Från markägarehåll har anförts att fördelarna av koncessionsrenskötseln inte uppväger dess negativa inverkan på jordbruket och skogsbruket.

Mot denna bakgrund tillkallades den 6 september 1982 en särskild utredare för att göra en översyn av bestämmelserna om koncessionsrenskötseln. Utredningen överlämnade i mars 1984 betänkandet (Ds Jo 1984:2) Koncessionsrenskötseln. Bl. a. har utredaren prövat frågan om koncessionsrenskötseln fortbestånd. Han har därvid funnit att det för närvarande inte finns anledning att avveckla den. Betänkandet har remissbehandlats. Samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan utom Svenska samernas riksförbund (SSR) och Same Ätnam delar utredarens inställning. Enligt SSR och Same Ätnam bör koncessionsrenskötseln avvecklas på sikt och markerna i stället utnyttjas av de vanliga samebyarna som vinterbetesmarker i enlighet med dessa samebyars sedvanerätt.

I föreliggande proposition lägger regeringen fram förslag till ändringar i rennäringslagens bestämmelser om koncessionsrenskötseln som i allt väsentligt överensstämmer med utredarens förslag.

Regeringens förslag

Föredragande statsrådet, jordbruksminister Lundkvist, anför inledningsvis för egen del att koncessionsrenskötseln huvudsakligen bedrivs inom utpräglade glesbygdsområden i Norrbotten, där de regionalpolitiska problemen är särskilt stora. Möjligheten till alternativ sysselsättning är starkt begränsad. Inget annat län har en så ogynnsam sysselsättningssituation som Norrbotten. Enligt länsstyrelsen i Norrbottens län ger koncessionsrenskötseln arbetstillfällen som motsvarar omkring 45 årsarbeten. Till denna kommer vissa arbetstillfällen vid en skinnfabrik och vid renslakterier. Direkt ger renskötseln koncessionshavarna sysselsättning och inkomster. Den ger också ett viktigt tillskott till många små lantbruksföretag, som drivs i kombination med flera andra verksamheter såsom skogsbruk, bärödling, slöjd och pälsdjursföretag. Genom de slaktuttag som skötesrenägarna gör för egen del och genom försäljning av slaktrenar får markägare ett tillskott till sin försörjning.

Sammanfattningsvis anser jordbruksministern att koncessionsrenskötseln bör behållas i sin nuvarande form med hänsyn till dess väsentliga sysselsättningseffekter och andra positiva effekter från regionalpolitisk synpunkt. Eventuella olägenheter av koncessionsrenskötseln kan enligt vad jordbruksministern anför motverkas. Det finns emellertid enligt hans mening anledning att i vissa hänseenden modernisera reglerna för koncessionsrenskötseln.

De förslag till ändringar i rennäringslagen som i detta syfte läggs fram i

propositionen innebär dels ett ökat beaktande av motstående intressen så till vida att koncession i fortsättningen får lämnas endast om fortsatt renskötelse är till övervägande nytta för orten. Av regionalpolitiska skäl föreslås vidare att rätten att inneha skötesrenar förbehålls den som äger eller brukar jordbruksfastighet inom koncessionsområdet och som är bosatt på fastigheten eller eljest inom området. Lantbruksnämnden skall emellertid kunna medge de markägare som för närvarande har renar i byarna rätt att låta renarna vårdas av koncessionshavare under en övergångsperiod även om bosättningskravet inte är uppfyllt.

Som inledningsvis nämnts syftar förslagen till ändringar i rennäringslagen också till att stärka koncessionshavarnas ställning. Propositionen innebär i nämnda hänseende att koncessionshavarnas möjligheter att hålla egna renar ökas. En ökning av renantalet blir möjlig om det antal renar som ägare eller brukare av jordbruksfastighet får lämna i koncessionshavares vård begränsas till högst 30 renar i vinterhjorden för varje hushåll. Lantbruksnämnden skall fastställa en viss tid efter vilken ägare av skötesrenar inte längre får ha övertaliga renar i koncessionshavares vård.

Vidare föreslås att medlemskapet i koncessionssameby för renskötelseberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötelsen begränsas till att avse endast biträden som inte har annat huvudsakligt förvärvsarbete. Lantbruksnämnden skall fastställa en viss tid efter vilken de renskötelseberättigade biträden som har annat huvudsakligt förvärvsarbete inte längre får ha renar i samebyn. Renskötande medlem bör vid röstning i ekonomiska frågor tillerkännas en röst för varje påbörjat tjugotal renar som enligt gällande renlängd innehas av honom.

För att stärka koncessionshavarens ställning tas en bestämmelse om att han regelmässigt skall vara ledamot av samebyns styrelse in i lagen. Finns det flera koncessionshavare i en by skall åtminstone en av dem vara ledamot av styrelsen. Koncessionshavaren skall leda renskötelsen inom byn och anställa den arbetskraft som kan behövas för renskötelsen. Den som tidigare har haft koncession inom området men som av ålders- eller hälsoskäl lämnat renskötelsen bör enligt propositionen kunna medges rätt att inneha skötesrenar även om han inte äger eller brukar någon jordbruksfastighet inom området. Av regionalpolitiska skäl bör dock krävas att han är bosatt inom området och inte har övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete. Efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare eller till f. d. koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar bör också kunna medges rätt att inneha skötesrenar utan att äga eller bruka jordbruksfastighet om den efterlevande är bosatt inom området. Den underåriges rätt att inneha skötesrenar upphör när han fyller 18 år.

Överväganden

Utskottet anser för sin del att den koncessionsrenskötelse som bedrivs inom vissa områden nedanför lappmarksgränsen i Kalix och Torne älvdalar med hänsyn till dess väsentliga sysselsättningseffekter och andra positiva effekter från regionalpolitisk synpunkt tills vidare bör bibehållas i sin nuvarande form. Koncessionsrenskötelsen bedrivs som anges i propositionen huvudsakli-

gen inom utpräglade glesbygdsområden, där de regionalpolitiska problemen är särskilt stora, bl. a. genom att möjligheten till alternativ sysselsättning är starkt begränsad.

Från konkurrerande markanvändningsintressen, främst jordbruk och skogsbruk, har vid flera tillfällen anförts att fördelarna av koncessionsrenskötseln inte uppväger de nackdelar som åsamkas övriga näringar i området. Som redovisas i propositionen kan de olägenheter det här är fråga om emellertid motverkas. Ett exempel på detta är att lantbruksnämnden med stöd av rennäringslagen har förbjudit renskötsel inom vissa känsliga områden. Så får t. ex. enligt nu gällande koncessioner renar hållas endast vintertid i området söder om järnvägen Boden–Karungi. Ett annat exempel på särskilda åtgärder är det statliga stöd som kan lämnas för uppförande av stängsel runt bärödlingar som riskerar att bli utsatta för renskador. Som jordbruksministern anför bör det finnas goda möjligheter för lantbruksnämnden att föreskriva sådana villkor som ger tillräcklig garanti för att andra markanvändarintressen inte skall drabbas av olägenheter av koncessionsrenskötseln.

SSR anser som i det föregående redovisats att de marker som används för koncessionsrenskötseln vid en avveckling skall få användas som vinterbetesmarker av angränsande vanliga samebyar. I likhet med jordbruksministern vill utskottet påpeka att de vanliga samebyarnas rätt att bedriva renskötsel nedanför lappmarksgränsen är begränsad till att avse vinterbete inom de trakter där renskötsel av ålder bedrivs vissa tider av året. Någon exakt gräns för sedvanerättsområdena kan inte anges. Det förhållandet att ett sedvanerättsområde ligger inom ett koncessionsområde innebär emellertid inte att de vanliga byarnas rätt till sedvanerättsbete vintertid upphävs. Områdena får i stället utnyttjas gemensamt av koncessionssamebyn och den vanliga samebyn. För att trygga de vanliga samebyarnas behov av och rätt till vinterbetesmark har lantbruksnämnden i vissa fall som villkor för koncession föreskrivit att vissa områden vintertid skall unyttjas med ensamrätt av de vanliga samebyarna. Det gäller som framgår av propositionen två områden inom Muonio sameby närmast lappmarksgränsen och ett mindre område inom Ängeså sameby vid lappmarksgränsen.

Utskottet delar således jordbruksministerns uppfattning att en avveckling av koncessionsrenskötseln inte innebär att nya vinterbetesmarker ställs till de vanliga samebyarnas förfogande, utan endast att vissa områden inom koncessionssamebyarna i fortsättningen kan utnyttjas utan konkurrens från koncessionsrenskötseln. En avveckling av koncessionsrenskötseln skulle leda till en minskad sysselsättning utan att medföra några mera betydande positiva effekter för de vanliga samebyarna.

Vad nu anförts innebär bl. a. att utskottet i likhet med regeringen och det övervägande flertalet av de remissinstanser som yttrat sig i frågan delar utredarens inställning att det för närvarande inte finns anledning att avveckla koncessionsrenskötseln. Ej heller har utskottet funnit tillräckliga skäl för att nu förorda att sagda renskötsel på sikt avvecklas. Yrkandet härom i motion 40 av Hans Dau och Ingrid Hemmingsson (båda m) biträds därför inte av utskottet.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att den hösten 1982 tillkallade

samerättsutredningen (Ju 1983:5) som en av sina huvuduppgifter har att utreda möjligheterna att stärka samernas rättsliga ställning i frågor som rör rennärningen. Om kommittén kommer till slutsatsen att skyddet för renskötelsen bör utvidgas, bör kommittén föreslå nödvändiga författningsändringar. Enligt utskottets mening är det naturligt att även förutsättningarna för koncessionrenskötelsens fortsatta utveckling kommer att prövas i samband med de överväganden som blir följden av samerättsutredningens arbete. Med hänsyn bl. a. härtill finner utskottet inte anledning att på sätt som föreslås i motion 39 av Britta Bjelle (fp) nu göra en ändring i 85 § rennäringslagen. Motionsyrkandet avstyrks således.

De ändringar i rennäringslagen som föreslås i propositionen i syfte bl. a. att stärka koncessionshavarnas ställning finner utskottet i allt väsentligt väl avvägda, och utskottet vill därför förorda att riksdagen antar föreliggande lagförslag. Ändringarna i rennäringslagen bör som föreslås träda i kraft från och med instundande årsskifte.

I motion 41 pekar Paul Lestander (vpk) på några frågeställningar som han finner otillräckligt belysta i propositionen och han begär därför kompletteringar på vissa punkter. Det gäller dels en önskan att få koncessionshavarnas partsförhållanden klargjorda. Vidare förordas en ändring av rösträttsreglerna i syfte att garantera koncessionshavarna ett avgörande inflytande över renskötelsen i resp. byar. Slutligen bör enligt motionärens mening ställningen för koncessionshavares efterlevande familjer stärkas.

Koncessionshavarnas partsförhållanden har bl. a. aktualiserats genom förslaget att åtminstone en koncessionshavare regelmässigt skall vara ledamot av samebyns styrelse. Enligt propositionen bör förhållandet mellan koncessionshavarna och koncessionssamebyarna beträffande anställning och ersättning för arbetet kunna regleras genom förhandlingar. Detta kräver dock att koncessionssamebyarnas stadgar ses över, eftersom det enligt dessa ankommer på ordinarie bystämma att bl. a. fastställa värdet för dag eller timme av det arbete som renskötande medlemmar utför för byn. Frågan om anställningsförhållandet bör enligt regeringens uppfattning närmast övervägas av de berörda fackliga organisationerna.

I vad gäller frågan om att stärka koncessionshavarnas ställning i förhållande till skötesrenägarna bör detta enligt vad som anförs i propositionen ske genom att deras röstinflytande ställs i bättre relation till koncessionshavarnas renantal än vad som är fallet med nuvarande regler. Enligt jordbruksministerns mening kan det dock inte komma i fråga att frånta skötesrenägarna deras medlemskap i byarna. En sådan åtgärd går alltför långt och strider mot de praktiska syften som ligger bakom reglerna om koncessionsrenskötsel. Markerna i fråga utnyttjas ju till renskötsel även på sommaren trots att markerna till skillnad mot vad som gäller inom renskötseområdet i övrigt till största delen ägs av enskilda och trots att huvudnäringarna inom området är jordbruk och skogsbruk. En grundläggande förutsättning för att denna speciella form av renskötsel skall kunna fungera är därför att markägarna har möjligheter att påverka driften av renskötelsen och att de får äga renar som ett tillskott till sin försörjning. Därigenom är de också beredda att i viss utsträckning tåla det intrång och de skador som renskötelsen orsakar jordbruket och skogsbruket. Till detta kommer att markägarna såsom

renägare är skyldiga att bidra till kostnaderna för renskötseln i proportion till renantalet.

JoU 1985/86:2

I fråga om efterlevandes ställning stadgas allmänt i rennäringslagens 14 § att renskötande medlems dödsbo får fortsätta den av medlemmen bedrivna renskötseln under tre år från dödsfallet. Är en renskötselberättigad dödsbo-delägare under 18 år räknas tiden från det han fyller 18 år. Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller enligt 86 § andra stycket rennäringslagen i tillämpliga delar sameby för koncessionsrenskötsel. En koncession att bedriva renskötsel är emellertid enligt 85 § personlig. Den upphör därför att gälla när koncessionshavaren avlider, varför 14 § rennäringslagen inte är tillämplig i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel.

Nu föreliggande regeringsförslag innebär som förut nämnts att även en efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare, eller till förutvarande koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, av sociala skäl skall kunna få rätt att inneha skötesrenar även om maken eller barnet inte äger eller brukar jordbruksfastighet inom koncessionsområdet. Det bör ställas samma krav på bosättning och på begänsning av antalet skötesrenar för de efterlevande som för förutvarande koncessionshavare. Efterlevande make och efterlevande underårigt barn till koncessionshavare, eller till förutvarande koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, kan således få inneha högst 30 renar i vinterhjorden om den efterlevande är bosatt inom koncessionsområdet. Den underåriges rätt att inneha skötesrenar upphör när han fyller 18 år.

Utskottet, som enligt vad nyss nämnts inte funnit anledning till erinran mot det i föreliggande proposition framlagda lagförslaget, vill härutöver endast tillägga att utskottet förutsätter att det blir tillfälle att få de frågor som tas upp i motion 41 ytterligare belysta i samband med samerättsutredningens kommande överväganden. Någon särskild riksdagens åtgärd med anledning av motionen finner utskottet mot bakgrund härav inte nödvändig.

Med hänvisning bl. a. till vad utskottet anfört rörande väntade överväganden från samerättsutredningens sida finner utskottet inte heller motion 38 av Martin Olsson (c) påkalla något särskilt uttalande eller initiativ från riksdagens sida. Enligt årets kommittéberättelse kan utredningsarbetet väntas bli slutfört omkring årsskiftet 1986-1987.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1985/86:39 antar i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i rennäringslagen (1971:437),
2. beträffande *uttalande om avveckling av koncessionsrenskötseln* att riksdagen avslår motion 1985/86:40,
3. beträffande *koncessionshavares partsförhållanden m. m.* att riksdagen lämnar motion 1985/86:41 utan ytterligare åtgärd,

Stockholm den 5 november 1985

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Håkan Strömberg (s), Grethe Lundblad (s), Arne Andersson i Ljung (m), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Jan Fransson (s), Kerstin Gellerman (fp), Jens Eriksson (m), Åke Selberg (s), Lennart Brunander (c), John Andersson (vpk), Leif Marklund (s) och Ulf Lönnqvist (s).

Särskilda yttranden

Ändring i rennäringslagen (mom. 1)

1. Arne Andersson i Ljung, Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson (alla m) anför:

Moderata samlingspartiet har inte funnit anledning att motsätta sig de ändringar i rennäringslagen som här föreslås. Vi utgår dock ifrån att koncessionsrenskötseln också kommer att behandlas av den pågående samerättsutredningen.

Vi delar jordbruksministerns uppfattning att renskötseln i Torne och Kalix älvdalar är värdefull ur sysselsättningssynpunkt. Det är därför viktigt att varje förändring av koncessionsrenskötseln sker på så sätt att sysselsättningssituationen i berörda områden inte försämras.

2. Lars Ernestam och Kerstin Gellerman (båda fp) anför:

Utskottet anför att det är naturligt att förutsättningarna för koncessionsrenskötselns fortsatta utveckling kommer att prövas i samband med de överväganden som blir följden av samerättsutredningens arbete. Enligt vår uppfattning är koncessionsrenskötseln en så speciell del i rättsfrågorna kring renskötseln att utskottet klarare borde ha markerat att dessa frågor enligt utskottets uppfattning skall behandlas av samerättsutredningen. Inte minst gäller frågeställningen omfattningen av samernas rätt att utnyttja de privata markerna som finns inom koncessionsrenskötselns områden.

Utskottet framhåller dessutom att förslagen i propositionen att stärka koncessionsinnehavarnas ställning är väl avvägda. Vi anser att utskottet borde ha markerat att koncessionsinnehavarna fortfarande får en svag ställning i de beslutssammanhang som föreligger i koncessionsbyarna.

3. John Andersson (vpk) anför:

Om möjlighet hade funnits att avvakta en ändring i rennäringslagen i fråga om koncessionsrenskötseln tills samerättsutredningen hade slutfört sitt uppdrag, så hade detta självfallet varit önskvärt. När detta nu inte var möjligt så utgår jag ifrån att frågor som tas upp i motion 41 (vpk) och andra frågor hörande till rennäringen kommer att övervägas i samerättsutredningen.

Utvecklingen inom koncessionsrenskötseln (mom. 4)

4. Karl Erik Olsson och Lennart Brunander (båda c) anför:

I den proposition som behandlas i detta betänkande framläggs förslag om ändring i rennäringslagen som berör koncessionsrenskötseln. Syftet med förhandlingarna är att stärka koncessionshavarnas ställning. I motioner har det framförts tveksamhet om förändringen ger koncessionshavaren den ökade trygghet – ekonomiskt och i övrigt – som är avsikten och som är närmast självklar för alla andra i vårt moderna samhälle.

Vi har ställt oss bakom den förändring av lagstiftningen som föreslås, men delar motionärernas tveksamhet, när det gäller effekterna av lagändringen. Därför ser vi det som självklart att denna fråga följs upp av den arbetande samerättsutredningen. Utskottets skrivning har vi tolkat så att utredningen skall studera effekterna av de ändringar som görs och om så anses erforderligt föreslå ytterligare förändringar.